

**HEEM-
NIEUWS**

Heemkundekring Bergelijk

de Keersopper

nr 27

In dit nummer:

Ermen, Bergeijkse textielteuten - 2

Piet Aarts en Wim van Dooremolen p 2

De gezondheid van de zuigeling - 2

Piet Barentsen p 8

Over de Historie van het klooster op Bergeijk-'t Hof –deel 5

Wim van Dooremolen p 13

Misdienaar

Willem Driedonkx p 19

De werkgroep van 'Vruuger II'; *foto:Kees Box*
Jacques Mandigers, Jan van den Dungen, Frits Gielen en Jac Adams

Heemkundekring Bergeijk

Secretariaat:
Hoek 25A, 5571 GJ Bergeijk
Tel. 0497-57 17 19
E-mail: info@heemkundekringbergeijk.nl
Rabobank Bergeijk rek.nr. 10.13.73.627

DE KEERSOPPER

NR 27 december 2012

HEEMKUNDEKRING BERGEIJK

Hallo heemkundevrienden,

met de Keersoppers van de laatste tijd, en ook deze, zitten we wel in een 'vervolgserieperiode'. Die werken we gewoon maar af; deze keer met de textielteuten en met het vervolg van de kloosterhistorie.

Ook met een verhaal van dokter Barentsen over 'De gezondheid van een zuigeling'. We plaatsten deel-1 hiervan in Keersopper 16, kregen daar geen reacties op en omdat het niet erg 'heemkundig' was lieten we het bij dat deel 1. Nu toch deel 2, op verzoek; het is toch wel aardig om te lezen wat voor adviezen de dokter 100 jaar geleden gaf.

Ondertussen is het 2^e deel van "Vruuger" gepresenteerd met foto's en verhalen over gebeurtenissen in de gemeente Bergeijk 'vruuger'. Het redactieteam, zie de foto links, mag trots zijn op deze prestatie. Ze zullen nog de mouwen op moeten stropen voor het beloofde derde deel, het laatste.

Ons in augustus overleden heemkundelid Wil van Ham heeft de heemkundekring de inhoud van zijn boekenkasten geschonken. We zijn hem daar heel dankbaar voor. Het was nogal wat: Wim van Dooremolen was er een dag mee zoet met sjouwen, Jacques Mandigers en Marionne Verhees met het herinrichten van de heemkamer met een nieuwe wandboekenkast, het team archivering met het selecteren, waarna het registreren en opbergen volgt en een overzicht aan onze leden (die het natuurlijk ook zelf op dinsdagavond kunnen gaan bekijken in ons heemhuis).

Met de wens namens allen:

'Prettige feestdagen en een goede jaarwisseling'

Wim van Dooremolen.

Redactieleden:

Wim van Dooremolen

Ad Tilborghs

Martien Veekens

e-mail doorem@planet.nl

Daniel Vangheluwe

Jaap Bussing

ERMEN, Bergeijkse Textielteuten - 2

Door Piet Aarts en Wim van Dooremolen

In de vorige Keersopper maakten we kennis met Frans Ermen (1733-1804), op het Loo te Bergeijk woonachtig; die als teut in Duitsland textiel verhandelde.

Frans Ermen was getrouwd met Anna Vissers (1745-1807), dochter van Franciscus Petri Vissers en Margaretha Helsemans.

Anna en Frans kregen 12 kinderen, waarvan er 2 levenloos geboren werden, 4 zeer jong stierven en een, Bernard, ook slechts 24 jaren oud werd. De overige vijf waren Godefridus, Pieter, Frans, Maria en Margaretha.

1. Godefridus Ermen geboren 1765, zoon van de stoffenteut Francis Ermen (die op 't Loo naast zijn boerderij ook een winkel had), gaat meereizen naar Duitsland. We komen er verderop nog over te spreken.
2. Pieter Ermen, geb. 1768, trouwde met Maria Aarts uit Wintelre. Hij werd later een lakenhandelaar in 's-Hertogenbosch, waar hij een voornaam huis op de markt bewoonde, tegenover het stadhuis. Zijn vrouw runde daar de herberg. In 1800 werd Pieter poorter¹ van 's-Hertogenbosch. Pieter en Anna kregen 8 kinderen, waarvan er 4 stierven voordat ze 3 jaar waren. Dochter Anna huwde, de 3 zoons bleven ongehuwd. Pieter werd slechts 47 jaar.
3. Frans Ermen, geb. 1772, trouwde met de Westerhovense Maria Verbeek, die op 28 jarige leeftijd overleed. In 1807 wordt Frans Ermen door de schepenen van Bergeijk benoemd tot borgemeester van 't Loo voor dat jaar, wat inhield dat hij belastingen op 't Loo inde en daarvoor borg stond. Frans, bakker in Bergeijk, is later naar zijn kinderen in Zierikzee verhuisd, waar hij ook overleden is.

Bij meester Panken vinden we de notitie dat in 1822 zijn (niet verzekerde) huis afbrandde, nadat de bliksem het huis van zijn buurman en zwager Govert Aarts in brand gezet had. Maar het is mogelijk dat dit het huis was van de oudste zoon van Frans, ook Frans geheten.

¹ Poorter: burger met burgerrechten in een stad met stadsrechten.

Die woonde in ieder geval in 1826 in Bergeijk 'in het jaar dat zijn broer Theo overleed'.

4. Maria, geb. 1777, trouwde met Govert Aarts, die in 1837 verongelukte onder een vallende eikenboom. Hij woonde op 't Loo, hoek Tillaartstraat. Govert Aarts was de vader van de 1^e burgemeester Aarts.
5. Margaretha (Margot) Ermen, geb 1784, trouwde met de handelaar Jacob Bussing. Een echte handelaar, zoals bijlage 1 leert.

Het perceel van Govert Aarts en Maria Ermen

Maar we keren terug naar de Ermens en pakken de draad weer op bij

2. Godefridus Ermen

Een man met initiatieven, die Godefridus : in Hachenburg in Nassau ontmoet hij Johanna Bertram, waarmee hij in april 1796 trouwt en al in oktober een dochter krijgt.

1. In 1796 getrouwd, woonde hij tot 1798 als koopman te Hachenburg;
2. daarna verhuisde hij naar Bergeijk, waar hij zijn eigen garenfabriekje begon op 't Loo
3. hij meldde in 1800 naar 's-Hertogenbosch te gaan verhuizenn, waar zijn broer Pieter lakenhandelaar was en waar hij in 1803 ook burgerrechten verkreeg. (In Bergeijk nam Maria Aarts-Ermen de garen- en bandwinkel over, die tot 1925 bestaan heeft².);
4. vanaf 1810 woonde Godefridus met zijn gezin terug in Hachenburg als herbergier en koopman, De textielteut Gottfried Ermen overleed daar in 1814 op 49-jarige leeftijd. Geregistreerd staat hij als 'Grosskaufmann'.

² W.Knippenberg, 'De Teuten'-p121

Plaatsen waar de textielteuten Ermen zich vestigden..

De familie Ermen was dan al aardig ingeburgerd in Hachenburg. De moeder bezat nog 13 jaren de textielzaak, zoon Bernhard nam de herberg over, de drie dochters trouwden goede stand.

De oudste, Marianne, trouwde Johann Dick "Accessist" van de hertog van Nassau in Hachenburg. Anna trouwde de medische arts Peter Devora. Maria trouwde Theodore Ernest, Count von Marillac - St. Julien.

Behalve de hier genoemde Bernhard (geb. 1798) kreeg Gottfried, zoals ze Godefridus in Duitsland noemden, nog vier zoons:

Frans (geb. 1809), Peter (geb. 1800), Anthony (geb.1807) en Gottfried (geb. 1811).

Die deden het prima zoals het volgende verhaal vertelt.

3. De Gebroeders Ermen, handel in textiel.

Van de zoons van Godefridus Ermen vonden er vier hun toekomst in de textielhandel. Al trokken ze niet zoveel rond als hun vader en grootvader, de teuten, stilzitten deden ze niet.

Laten we eens kijken.

Frans Ermen, geb 1809 in 'sHertogenbosch, was een echte ondernemer, maar deze Frans Ermen was niet zo succesvol.

Maar toch...ondernemend:

- . In 1829 stichtte hij een katoenfabriek in Hachenburg;
 - . In 1832 idem in Diez, nabij Limburg an der Lahn, een fabriek die daar 6 jaren produceerde;
 - . In 1855 nog een garenfabriek in Koppelheck bij Nassau aan de Lahn;
- Ook had hij in 1834 een winkeltje in band in Hachenburg; en 'hij deed daar wat aan linnen weven'.

Ondanks financiële steun van zijn broer Godfrey waren zijn textielactiviteiten niet echt succesvol. Die van zijn broers gingen beter.

Peter Ermen.

Peter Ermen betrok textiel van de firma van Johan Caspar Engels uit Barmen (bij Wuppertal).

Deze had in het midden van de 18^e eeuw de garenhandel 'Caspar Engels Sohne', waarbij ze ook "*mit der Kiepe auf dem Rücke*" rondtrokken met lint en kant. Die firma groeide en ook de Ermens uit Hachenburg betrokken textiel van deze firma in Barmen.

Het Engelshaus in Barmen.

Peter Ermen leerde daar in 1820 de garenhandelsfirma "Shenton & Co" uit Manchester kennen en ging voor hen de buitenlandse zaken behartigen. Dat leidde tot de volgende grote stap.

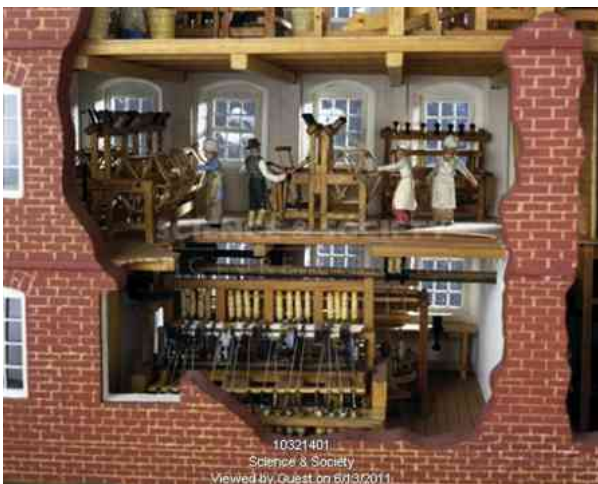
In Engeland sinds ca 1800 de industriële revolutie aan de gang met mechanisch aangedreven technologie.

Nergens was de ontwikkeling duidelijker dan daar in de textielindustrie waar de thuiswerkers, de wevers, nu in grote aantallen in fabrieken.

Hier een voorbeeld van een eerste textielfabriek; met als centrale krachtbron de watermolen(midden onder).

De as daarvan loopt door de fabriek (foto hieronder)

Daar, in Engeland, begon in 1826 Peter Ermen voor zichzelf een katoenspinnerij in Blackfriars-Manchester.

De firma van Peter groeide en rond 1830 kwam broer Anton helpen. Met succes, mede ook door zijn patent op zijn spin- en garenmachine voor katoen, vlas, wol, zijde of vezels.

Anton Ermen, met Julie Sartorius gehuwd, keerde in 1841 naar Duitsland terug naar Braunswerth (Engelskirchen), waar hij met een katoenmolen stacte. In 1854 ging hij naar Engeland terug. In 1874 trad hij uit de onderneming en stierf op 2 maart 1886 in Barton upon Irwel/Eccles.

Godfrey Ermen kwam in 1835 ook zijn broers helpen, zowel commercieel als technisch en ook hij bracht patenten in, zoals zijn Diamond Thread (gepolijste draad). Sindsdien werkte de firma onder de naam "Ermen Brothers" te Manchester.

Garenklosje van de firma Ermen.
Met het Ermenwapen: drie torens.

En zo waren de Bergeijkse stoffenteuten Ermen fabriekanten geworden.

En ze deden het daar goed in Manchester, met rond 1860 zo'n 800 werknemers in bedrijven als de "Benciliffe Mill", de Victoriaspinnerij en spinnerij Nassau Mill in Patricroft. Godfrey bleef het langst in de firma. Hij stierf op 20 september 1899 en liet een persoonlijk vermogen van 393.972 pond na.

Aan het Armenbureau van zijn geboortestad Hachenburg schonk hij een aanzienlijke som. Een groot deel van zijn erfenis werd door een liefdadigheidsinstelling beheerd, die in 1904 in Eccles de "Godfrey Ermen Memorial Church of England Schools" bouwde. Daar bestaat ook een "Ermen Road".

Maar het verhaal is nog niet af. Over Peter Ermen met zijn contact met Friedrich Engels gaan we het volgende keer hebben: De firma 'Ermen en Engels' en wat daaruit voortkwam. .

DE GEZONDHEID VAN DEN ZUIGELING (2)

*Uit een gelijknamig artikel³ in 1914 van Dokter P. Barentsen uit Bergeijk,
zo begaan met kindersterfte en de gezondheid van een kind.
Uitgegeven door Sobriëta, Dr. Barentsen gebruikte het pseudoniem 'Luctor'*

HOOFDSTUK II. DE ZORG VOOR HET VERWACHTE KLEINTJE.

De tijd is langzaam voortgekropen. Lang valt die tijd steeds. We zijn nu over de helft. Ge hebt nu voor de **luierman** te zorgen, **dokter** en **baker** te bespreken, vast te stellen hoe het kind heeten zal, wie peter en meter moeten zijn, enz.

Wilt ge nu al een wieg koopen of wachten tot de kleine er is? In ieder geval wil ik u zeggen, hoe de wieg er uit moet zien, om goed te zijn.

Ge moet een **vaststaande wieg nemen, een waar ge niet mee schommelen kunt**, want dat is voor de hersens en de spijsvertering van het kind nadeelig. Zij moet **flink diep** zijn en **goed bekleed** van binnen, zoodat het kind **warm** zal liggen en het nergens door trekken kan. Een bedje van **kapok of zee gras** (liefst niet met veeren) en een dito kussentje komen er in. Op het bedje een lakentje en een molton deken in vieren gevouwen, om het kind op te leggen en te zorgen, dat het bedje niet nat of vuil kan worden en dan dan een of twee deken-tjes met lakentje. Ge moet er **niet te veel beddegoed** in doen. Gewoonlijk wordt er zooveel in gedaan, dat het kind gelijk met doen den bovenrand van de wieg komt te liggen. Dat deugt nergens voor en maakt dat het kind niet diep en dus niet warm genoeg of ligt. Over de wieg komt een gordijntje om het kind te beschutten tegen trek en fel zonlicht. Het kind heeft lucht en licht noodig. Maakt de **gordijntjes nooit geheel toe**, want dat wordt te benauwend. Het gordijntje mag niet te dik of te **zwaar** zijn, niet te donker en **niet te fel gekleurd**. Een wit gordijntje van lakenstof is wel het beste en goedkoopste. **Fel groene** of anders gekleurde gordijntjes zou ik **niet nemen**. Die schelle kleuren zijn slecht voor de oogen en maken het kind onrustig. In gordijntjes met schelle kleuren zit vaak **vergif**, dat er als stof uitvalt en zeer nadeelig is voor het kind, wat ik zeker niet hoef te zeggen. Ik verwacht van u, dat ge niet de **vieze en smerige gewoonte** van sommigen zult volgen, **van een rok** die men zelf pas heeft gedragen en uitgedaan, **over de wieg te hangen**. Die lucht is natuurlijk slecht voor het kind en het kleedingstuk veel te dik, zoodat de frissche lucht niet binnen kan komen.

Ge denkt zeker: ziezoo alles is klaar, nu kunnen we gerust afwachten. Glad mis, het voornaamste van alles komt nog. Als de kleine er is, moet ge een dag later met de voeding gereed zijn. Wat zal het zijn,

³ Anet Saal "Late lijkrede voor Piet Barentsen", 2008

de borst of de flesch? **Gij zult wel met mij eens zijn, dat het kind het beste moet hebben, wat gij geven kunt.** Welnu, het allerbeste voedsel is dat van de **moeder zelf**, de **voeding met de borst**. Omdat gij vóór de geboorte van het kind, ja nog veel vroeger, vóór het huwelijk, heel wat doen en laten kunt om later in staat te zijn uw kind zelf te voeden, spreek ik er nu reeds over.

De borstvoeding wordt **de natuurlijke** voeding genoemd, om verschillende redenen. Als er een kleintje onder weg is, gaan de borsten groeien, ze worden dan klaar gemaakt voor het toekomstige werk: de voeding van het kind. Is het kind geboren, dan heeft het dadelijk nog geen voedsel nodig en kan dat ook niet krijgen, want er zit nog niets in. Eerst 24 uur na de geboorte, dus juist op tijd, komt de moedermelk voor den dag. Die eerste melk is heel anders, veel gemakkelijker verteerbaar, dan de latere. Dat komt omdat de maag en ingewanden van het kind nog moeten leeren om voedsel te verteren. En om iets te leeren, moet men altijd met het gemakkelijkste beginnen dat is in dit geval de eerste moedermelk. Vele geleerden zeggen, dat de moedermelk de maag en darmen van het jonge kind veel beter zuiveren van de zwarte materie, die er in zit, dan eenig ander voedsel zou kunnen doen.

Veel later, als het kind in staat is ander voedsel te gebruiken, is die moedermelk lang zoo voedzaam niet meer en het kind geeft dan zelf aan, wanneer men ermee op moet houden, nl. als het tandjes krijgt.

Om al deze redenen is de borstvoeding met recht de natuurlijke en **is het onverantwoordelijk**, als men die het kind willens en wetens onthoudt.

Er is nog meer. Het **borstkind groeit veel beter, is zelden ziek**, en als het ziek wordt, geneest het beter en vlugger dan kinderen, die met de flesch worden groot gebracht. Dat is **de ervaring van alle doktoren** sinds eeuwen. Het is ook gebleken uit een onderzoek in den Haag gedaan naar de ziekte en sterfte onder kinderen beneden het jaar. Van de 1000 kinderen die nooit anders dan de flesch, dus nooit de borst hadden gehad, waren er 178, die stierven vóór ze één jaar oud waren. Van de 1000 kinderen die gedurende korter of langer tijd borst en flesch tegelijk hadden gehad 77 en van de 1000 die uitsluitend de borst hadden gedurende den daarvoor gestelden tijd, maar 36. Een groot verschil.

Van de 100 zieke kinderen, die niets anders dan de flesch hadden gehad, stierven er 63 en van de 100, die korter of langer tijd de borst kregen, maar 11. Ge ziet dus dat **de kans om te blijven leven voor een borstkind veel grooter is** en dat het **niet zoo gemakkelijk ernstig ziek wordt**.

Dat is gemakkelijk te begrijpen, want de voeding met de borst is altijd zindelijk, er is geen vuil in, als de moeder de borst vóór het aanleggen afwascht.

De voeding met de **flesch** kan dat nooit zoo zijn, er komt altijd wat

vuil bij en het voedsel is niet **zoo gemakkelijk verteerbaar**.

Een andere goede eigenschap is, dat de borstvoeding zoo **gezond is voor de moeder zelf**. Zij is veel gauwer genezen van binnen, dan wanneer zij niet zelf zoogt. Ook dat is van heel veel belang voor menschen, die hard moeten werken om aan den kost te komen en voor wie een lang kraambed een groote schadepost is.

Sommige ziekten, zooals kanker aan do borst, krijgen de vrouwen, die haar kind zelf gevoed hebben, haast nooit.

Ten slotte is de **borstvoeding** heel wat gemakkelijker en **goedkoper** dan die met de flesch. De borstvoeding spaart tijd en geld uit, die men op andere wijze kan besteden.

Omdat het 't beste is voor het kind en voor u zelf, omdat het zoo gemakkelijk en goedkoop is, staat uw besluit vast; **Gij zult het kind zelf voeden en niet anders**. Zou het wel gaan ?

De goede wil is er al en dan lukt het bijna altijd. Om goed te kunnen voeden moet men **goed ontwikkelde borsten en tepels** hebben. Om die te krijgen of te houden kunt ge zeer veel doen en met weinig moeite, kosten of tijdverlies.

In de eerste plaats is het noodzakelijk de borsten en tepels tweemaal per dag te **wasschen** met frisch water en zeep en de **onderkleeren** dikwijls te verwisselen. Die zindelijkheid **versterkt** de borsten en is het beste voorbehoedmiddel tegen kloven en zweron.

De **kleeding moet** ruim zijn, zoo dat de **borsten niet** of nauwelijks **gedrukt** worden. Daar mankeert maar al te dikwijls heel veel aan, ook vóór het huwelijk. De moeders van meisjes van 12 jaar en ouder, denken er nooit aan, dat **die meisjes groter zullen worden, zullen trouwen** en kinderen krijgen, die ze zelf moeten voeden. Die meisjes dragen een heel nauw sluitend jak, waardoor de borsten worden samengeperst en de bovenrand van het corset den tepel naar binnen drukt. Juist op den leeftijd, dat die kinderen en ook de borsten snel groeien, is **zoo'n kleeding zeer nadeelig**; tevens voor de borstkas. De kleeen worden pas wijder gemaakt, als de meisjes het niet meer kunnen uitstaan. Later is er dan geen voedsel voor het kind, of, als het er is, geen tepel om het er uit te halen.

Maar ook de a.s. moeder let niet genoeg op de kleeding. Ze wacht met de kleeen wijder to maken, tot de **knoopsgaten** heel of half **ingescheurd** zijn. Dan is het al te laat. Men moet den groei van de borston vóór zijn en zorgen dat men nooit het gevoel heeft van te nauw gekleed te zijn.

Nu moet ge niet in een ander uiterste vervallen en u zoo kleeden, dat alles los om het lijf hangt, want dat is **belachelijk**. Vijf c.M. wijder, al naar het noodig is, is in den regel voldoende.

Het **corset**, dat gedurende de **eerste drie maanden** gedragen mag worden, moet goed ruim en gemakkelijk zitten.

Ge moet dus de borsten wasschen, zorgen voor ruime kleeding en, laat ik het er nog eens bij zeggen, het ernstige voornemen hebben om

zelf te voeden. Ondanks uw goede zorgen kan het gebeuren, dat het later, ook na herhaald probeeren, niet gelukt, maar **ge weet dat nooit van te voren**. Ge moet nooit zeggen, mijn borsten of tepels zijn te klein, want dat kan later anders worden. Het valt zoo dikwijls mee, als men probeeren gaat en de natuur herstelt zoo dikwijls, wat menschen bedorven hebben.

Maar, zooals gezegd, het zal wel eens niet lukken en daarvoor kunnen verschillende redenen bestaan.

Het **fabrieksleven** is voor meisjes in den groeitijd **nadeelig**, wanneer zij moeten werken in slecht verlichte en geluchte lokalen. Het langdurig verblijf daarin heeft een slechten invloed op verschillende lichaamsdelen en ook op de borsten. Daar komt dan nog bij, dat zij, wanneer ze thuis komen, allerhande werk moeten doen en geen behoorlijk, krachtig voedsel krijgen. Als het niet anders kan, als uw meisje naar de fabriek moet, stuurt ze dan **niet**, als ze **zoo erg jong** zijn; let er op dat de fabriek goed verlicht en gelucht wordt en laat ze niet te veel thuis werken. De schafttijd is er om te rusten, niet om te werken.

Een paar bladzijden vroeger (blz. 8) heb ik gesproken over gebreken, die het kind kan krijgen, wanneer de ouders **misbruik maken van sterken drank**, bier enz.

Eén van die gebreken is: **slecht ontwikkelde borsten**.

Wanneer dus uw ouders en vooral uw vader misbruik maakten van die dranken, loopt gij kans, dat gij uw kind niet zelf zult kunnen voeden.

Wanneer gij of uw man misbruik maken, kan uw kind daarvan op lateren leeftijd de gevolgen dragen en zal uw kleinkind de borstvoeding moeten missen. Matigheid of beter nog geheelonthouding is voor de gezondheid en de instandhouding van het toekomstig geslacht zeer gewenscht.

De borstvoeding kan door onverstandig optreden na de geboorte mislukken. Daar spreek ik wel over in de volgende afdeeling.

Van enkele gevallen, waar het mislukt, weten wij de oorzaak niet. Ik kan u daarin geen raad geven, maar kan slechts herhalen, wat ik vroeger zei: **Steeds probeeren, het valt dikwijls mee**.

Nu iets anders, er zijn zoovele moeders, die **heel goed kunnen**, die goed ontwikkelde borsten en tepels hebben, maar het niet doen, omdat zij een winkel hebben of herberg houden. Het is dan veel te lastig, zooals het heet, je kunt de menschen niet laten wachten, anders gaan ze naar een ander en met het kind in de herberg of in den winkel te zitten onder al die menschen gaat toch ook niet. Dit is een reden, waar ik o zoo weinig voor gevoel. In iederen winkel, in iedere berberg zijn er tijden, dat er haast niemand komt. Men kan, zooals we later zullen zien, de tijden der voeding geheel daarnaar regelen. Bovendien is in haast iedere herberg, in haast iederen winkel wel een hulp aanwezig, hetzij van den man zelf of van de dienstbode.

Het publiek mag wel vlugge bediening eischen, maar **het kleintje heeft meer rechten**, het mag niet te kort gedaan worden ter wille van de klanten. Een klant, die het goed meent, zal u groot gelijk geven als ge u niet stoort aan verkeerde gewoonten, zoo als met de menschen praten, waardoor kostbare tijd en kleine winst verloren gaat. Integendeel, hij zal het goedvinden als ge uw kind ergens in een ander vertrek verzorgt, zooals het moet zijn.

Het kind moet gaan boven den klant. Zij, die dat kwalijk nemen, zijn in den regel klanten, die men liever ziet gaan dan komen. Er is dus weinig aan verbeurd, als die weggaan en wegblijven.

Dikwijls wil de moeder haar kind niet aan de borst doen, omdat zij **volwassen of bijna volwassen kinderen** heeft. Ook dat is **glad verkeerd**. Die groote kinderen komen in den regel alleen thuis om te eten en te slapen. In den tusschentijd bestaat er volop gelegenheid om het kind ongestoord te voeden. En al was dat niet zoo, al waren die kinderen steeds thuis, dan was er in de meeste huizen nog wel een vertrekje te vinden, waar moeder en zuigeling alleen konden zitten. Als 't niet anders kan, ga dan in een hoek van het vertrek zitten, met den rug naar de aanwezigen.

Verder wordt het zelf zoogen wel nagelaten, omdat moeder op de fabriek werkt. Nooit kan dat een afdoende reden zijn, want zelfs als er een paar schafttijden zoo kort waren, dat moeder niet naar huis kon of de werktijd zoo lang duurde, dat het kind langer dan drie uur moest wachten, dan zou het toch wel zoo geschikt kunnen worden, dat het kind **overdag één of twee maal een flesch** kreeg en de **andere voedtijden de borst**. Borst en flesch samen is wel niet zoo goed als borst alleen, maar toch nog oneindig veel beter dan flesch alleen.

Er is een soort moeders, die wel zouden kunnen maar het niet doen, omdat ze het zoo naar vinden er moederachtig uit te zien en die altijd voor een jong meisje zouden willen doorgaan. Meestal zijn het dames, heele of halve, die het bezit van kinderen als een last beschouwen. Dat is me het soortje wel; het zijn zelfzuchtige wezens, die haar roeping als moeder niet willen begrijpen en over wie ik niet te veel woorden wil vuil maken.

Dat er ongehuwde moeders zijn, die het om haar figuur laten, kan ik wel begrijpen, maar niet verdedigen, want haar eerste misstap mag niet verborgen worden door een tweede te doen.

Wat gij te doen en te laten hebt vóór de groote gebeurtenis heb ik hiermee gezegd. Ik zeg het nog eens, neemt u in acht; knoopt de waarschuwingen die ik gegeven heb, goed in uw oor. Als gij iets verkeerd doet en het loopt slecht af, hebt gij het op uw geweten. Stoort u nooit aan de praatjes van burens en bakkers, die weten er niets van. Wat ik hier neergeschreven heb, is de ervaring van duizenden doktoren sinds eeuwen en die zullen het toch wel beter weten dan al die menschen, die, nu ja, wel eens wat gezien hebben, maar niet kunnen oordeelen, omdat het voornaamste: de studie, ontbreekt.

Over de historie van het Klooster te Bergeijk –'t Hof – Deel 5

Wim van Dooremolen

Het vorige kloosterverhaal eindigde met foto's over de kindsheidproccesie, en een was er blijkbaar zo mooi dat hij er twee keer in stond.

Plaatsen we alsnog de bedoelde foto.

De vlucht naar Egypte.

De Ursulinen blijven zich inspannen voor onderwijs. In 1904 startten ze in Westershoven een bewaarschool en naaischool, gevolgd door een lagere school in 1906.

In 1910 telde het kloosterhuis meer dan 30 religieuzen en 40 pensionaires. Als eerste rector was in datzelfde

jaar benoemd de wel eerv. heer Joh. Mutsaerts. Volgens voorschrift werd een rectoraatwoning gebouwd.

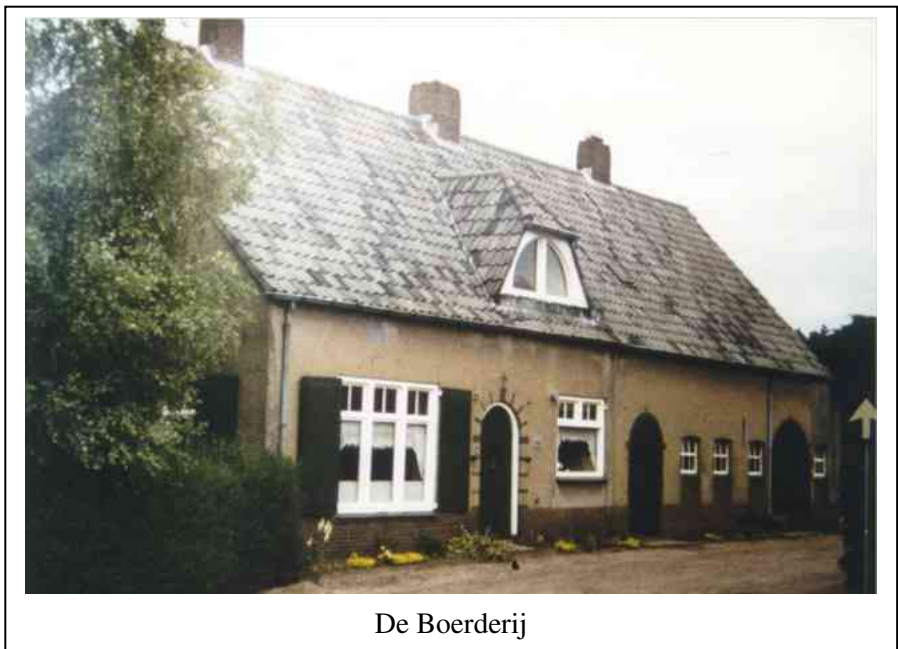
Op 22 mei **1913** vond de aanbesteding plaats voor het bouwen een nieuw externaat (school) met een zijvleugel voor de zusters. Pastoor van Asten moet met voldoening gezien hebben dat zijn beroep op de zusters uit Maaseyk niet tevergeefs was geweest. En zo kon hij zelf in 1913, na 35 jaar pastoor in Bergeijk te zijn geweest, gaan rusten in het oudemannenhuis bij de Ursulinen, waar hij in 1915 overleed.

Begrafenis van pastoor Antonius van Asten

Om het gehele gebied achter het klooster tot een afgerond geheel te maken kochten de zusters een stuk bosgrond langs de Eerselsedijk en wat bouwland. Ook de boerderij breidde zich nog uit. Daarvoor, en voor de bouw van een kapel, kocht de vereniging St.Ursula in de periode 1913-1918 gronden achter het klooster tot aan de Eerselsedijk; gronden van C.v.Lieshout, J.Brouwers, F.v.Veldhoven en de brouwer A.Willems.

Het klooster en de school waren uitgegroeid tot een groot complex.

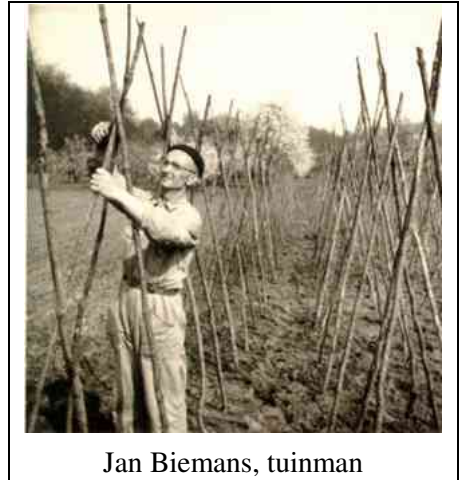
Dat er achter het klooster een wasserij stond, ja dat leert ons de mededeling dat hierin in 1920 een 5pk benzinemotor werd geplaatst.

De Kapel

Zuster Anastasie Cranssen, die in 1880 bij de eerste vijf zusters was die naar Bergeijk kwamen, werd in 1922 als overste gekozen. Zij maakte op 31 maart 1927 de inzegening van de nieuwe kapel nog mee, waar bij het 50-jarig jubileum op 7 mei 1930 de bisschop kwam voor de consecratie van de nieuwe kapel.⁴

Deze plechtigheid kon ook Jan Biemans meemaken want op 1 maart 1927 was hij bij de zusters in de tuin zijn werkzaamheden begonnen. Tot ieders tevredenheid want hij maakte ook de 25 en 40 jaar jubilea mee. Er zal zeker wel niemand in Bergeijk zijn, die van zo nabij en zo intens het wel en wee van de beide kloostergemeenschappen heeft meegemaakt.

Jan Biemans, tuinman

Eerste huishoudschool

In November 1931 vond de inzegening plaats van een nieuwe huishoudschool. De school begon met 13 internen; de cursus voor externen een maand later met bijna 50 meisjes uit Bergeijk, Westerhoven en Luyksgestel. Het was een veelbelovend begin. Intussen was de gemeenschap versterkt met 10 zusters uit Eindhoven, waar het klooster Sancta Ursula was opgeheven.

⁴ Jef Theuws, Kempener Koerier 28 januari 1981.

De achterzijde van de huishoudschool bij het klooster op het Hof.

In de prospectus van het klooster werd vermeld:

“Onze inrichting omvat:

a) De gewone dorpsschool;

b) Het Pensionaat met opleiding voor Mulo-exanien. steno en typen;

c) De Huishoud— en Industrieschool ..Sint Ursula’ waar na een volledige opleiding het schooldiploma wordt uitgereikt.

d) Cursussen ook voor externen; burger en fijne keukens. inmaken. bakken, tafeldek en dienen, behandeling der droge wasch. naaien, knippen. verstellen. fraaie handwerken, typen. steno, schilderen leerbewerking, , boetseeren, enz.

Op verlangen der Ouders kunnen de leerlingen der Huishoud- Industrieschool zich verder bekwamen in de moderne talen en hebben overvloedig gelegenheid tot conversatie.”

De Ursulinen wilden zich concentreren op scholing; de verpleging van de ouderen droegen ze in 1933 over aan de zusters van de Christelijke Scholen en der Barmhartigheid uit Boxmeer. In 1934 kreeg de bejaardenzorg met deze zusters een nieuw tehuis in de Dr.Rauppstraat.

Huize St.Joseph in de Dr.Rauppstraat.

Voor de Ursulinen deden

de crisisjaren zich gelden in het klooster en het pensionaat. Men leefde in het klooster met een zekere spanning naar de toekomst, omdat een terugloop niet te stuiten was. De Ursulinen hadden in Bergeijk hun langste tijd gehad.

“Na een bezoek bij de bisschop had de provinciaaloverste van de Ursulinen iets van haar bezorgdheid omtrent het klooster in Bergeijk laten blijken en de bisschop meende daaruit op te maken dat er plannen waren om het klooster op te heffen. Door toevallige omstandigheden, kwam de opheffing in een versnelling en zo plotseling als de zusters in Bergeijk gekomen waren zo plotseling kwam het besluit van de opheffing geheel onverwacht en de datum van vertrek werd 19 april 1939.

Het zal de zusters Ursulinen zwaar gevallen zijn Bergeijk te moeten verlaten. Maar ook de Bergeijkse bevolking zal geschrokken zijn van het plotse vertrek. Verschillende van hun familieleden welke in het klooster getreden waren⁵ zouden hun vertrouwde omgeving moeten verlaten en de oude vertrouwde namen zoals M. Sjuul (Ursula), M. Jet (Halette), Sr. Zetruut (Geertruid), M. Joseph, M. Françoise, M. Jeanne, M. Thérèse en M. Theodora en nog zoveel anderen zouden alleen nog in herinnering blijven voortleven.” (zo schreef Jef Theuws in 1981)

⁵ Willem Driedonkx, noemde Jacoba Franken, Mej. V. Lieshout, Mej. V.d. Heyden, gezusters Schoone en gezusters van Vlerken.

In de kapel

De Misdienaar

Bij het beschrijven van de kloostergeschiedenis van het klooster op 't Hof te Bergeijk behoort zeker verteld te worden hoe het daar aan toe ging. Willem Driedonkx vertelde daarover in 1975 (red.).

Stineke Loos afkomstig -uit Mechelen, met steeds haar

Mechelse pofmutske op, werd ondanks haar goedheid nog dikwijls geplaagd door de jeugd. Men had namelijk aan de deur een trekbel waaraan een dun touw was bevestigd, dat leidde naar het naastliggende huis van Crist en Marie van Lieshout. Stineke heeft heel wat tevergeefs gelopen. Zij was er nóg toen ondergetekende daar van 1910-1916 misdienaar was, en ik heb van haar heel wat boterhammetjes met een koekje van haar eigen ontbijt gekregen. Vele Bergeykse meisjes en jongens gingen, na de lagere schoollessuren, zich daar bekwamen in 't Frans, steno, Duits en boekhouden.

Mère Françoise, onze Franse lerares, heeft ons menigmaal voor heilig-schenners uitgemaakt. Bij 't begin van de les, moest het kruisteken in 't Frans gemaakt worden, dat dikwijls werd omgezet in het volgende:

Au nom du Père Op een hondenkère Op een automobiel Ainsi-soit-il.

Wat de toenmalige Mère Prieure betref, zou Stem Streuvels zeggen: *"Dankbaarheid is een bloempje, dat in weinig hoven bloeit"*, althans wat mij als misdienaar betref. Na drie maanden de Mis goed geïnd te hebben, kwam de zo dikwijls toegezegde beloning. Uit de diepte van haar "moe- dertèse" kwam een "Belgisch knepke" van 25 centimes te voorschijn. Er bestond toen ook een soort discriminatie in eigen gelederen. Allen waren in dienst van den Heer, 't zij onderwijs of ander werk, doch eerstgenoemden werden betiteld met mère, de anderen met soeur. Dit gold tot op hun uitvaart. Wanneer een mère ter aarde werd besteld, kreeg ik een kwartje bij een soeur een dubbeltje.

De soeurs deden ook soms dienst als bewaaksters, onder het speelkwartier der pensionnaires. Deze moesten wanneer een der leerlingen wat voorover ging staan, en hierdoor ietwat van haar gekant ondergoed liet zien, “*blank, blank*” roepen.

Ik heb 3 jaar met deze pensionnaires gezamenlijke les gehad in boekhouden, Frans en steno en was het middelpunt van plagerijen. Vooral de dames Snieders, Baselmans en van Grootel waren grote plaaggeesten. Terwille van de smeer liet ik dit maar over me gaan. Bij bezoek mochten de ouders namelijk geen snoepgoed medebrengen en zo toch, dan werd dit als goede maatregel onder allen verdeeld. Ik was dan de leverancier van de toen bekende Kwatta repen voor 8 cent; in de winkel 5 cent. Ontegenzeggelijk hebben de Ursulinen hier in Bergeijk op onderwijsgebied grote prestaties geleverd. En pastoor van Asten die de laatste jaren daar als Emeritus verbleef, heeft met grote voldoening kunnen terugzien op 7 mei 1880. Toch nog even iets echt kloosters: Toen ik op latere leeftijd een boodschap had, omtrent m'n zuster die daar als onderwijzeres fungeerde, het volgende: Ik werd ontvangen door Mère Adelaïet, (blauw bloed uit het Limburgse) en tussen het gesprek door vroeg ze mij of ik soms graag 'n sigartje rookte. Ik zei, ja graag zuster; ze verwijderde zich even en kwam toen met een asbak af. Na het vertrek der Ursulinen, werd het klooster in 1940 officieel aan de Paters Assumptionisten overgedragen.

Willem Driedonkx

Bericht: Na deel 1 over weverij De Ploeg is er weer een boek onderweg in de serie 'Rond het Bergeijks Heem'.

Dit deel 2 met de titel Protestant in Kempenland beschrijft o.a.

- hoe de protestanten in het katholieke Bergeijk kwamen,
- hoe het hen en de katholieken verging in de periode van Protestante Staatsgodsdienst en
- hoe zij daarna (200 jaar geleden) aan een eigen kerkje kwamen.

Het is nog onzeker of dit boek met een stuk dorpsgeschiedenis kan verschijnen in de vorm zoals deel 1, over De Ploeg.

Dat hangt van de interesse af. Vandaar de peiling: Indien heemkundelieden interesse hebben... graag een e-mail naar doorem@planet.nl van

Wim van Dooremolen

